रणो बहुव्रीहिः; पीतांबरः, चक्रपाणिः &c.–**4** A receptacle or subject, technically substratum; **ज्ञानाधिकरणं आत्मा** T. S. the soul is the substratum of knowledge. –**5** Location, place, the sense of the locative case; **आधारोधिकरणं** P. I. 4.45; कर्तृकर्मव्यवहितामसाक्षाद्धारयत् क्रियाम्। उपकुर्वत् क्रियासिद्धौ शास्त्रेधिकरणं स्मृतम् ॥ Hari; as गेहे स्थास्यामत्र पचति.–**6** A topic, subject, section, article or paragraph; a complete argument treating of one subject; the Sûtras of Vyâsa and Jaimini are divided into Adhyâyas, the Adhyâyas into Pâdas and the Pâdas into Adhikaraṇas or sections. (According to the Mîmâmsakas a complete Adhikaraṇa consists of five members:—विषय the subject or matter to be explained, विशय or संशय the doubt or question arising upon that matter, पूर्वपक्ष the first side or *prima facie* argument concerning it, उत्तर or उत्तरपक्ष or सिद्धांत the answer or demonstrated conclusion, and संगति pertinency or relevancy, or (according to others निर्णय the final conclusion); विषयो विशयश्चैव पूर्वपक्षस्तथोत्तरं। निर्णयश्चेति सिद्धांतः शास्त्रेऽधिकरणं स्मृतम् ॥ The Vedântins put संगति in the 3rd place, and सिद्धांत last; तत्र एकैकमधिकरणं पंचावयवं, विषयः संदेहः संगतिः पूर्वपक्षः सिद्धांतश्च. Generally speaking, the five members may be taken to be विषय, संशय, पूर्वपक्ष, उत्तरपक्ष and सिद्धांत or राद्धांत). –**7** Court of justice, court, tribunal; **स्वान्दोषान् कथयंति नाधिकरणे** Mk. 9. 3; °**रणे च साधनं** Dk. 40.–**8** Stuff, material; **विप्रतिषिद्धं चानधिकरणवाचि** P. II. 4. 13 (अद्रव्यवाचि); °**एतावत्त्वे च** 15 fixed number of things, as दश दंतोष्ठाः Sk.–**9** A claim.–**10** Supremacy. **—णी** One who superintends.–**Comp.** **—भोजकः** a judge, Mk. 9. **—मंडपः** court or hall of justice Mk. 9. **—विचालः** [अधिकरणस्य विचालः अन्यथाकरणं] changing the quantity of any thing, increasing or decreasing it so many times; °**विचाले च** P. V. 3. 43; द्रव्यस्य संख्यांतरापादने संख्याया धा स्यात्; एकं राशिं पंचधा कुरु Sk. **—सिद्धांतः** a conclusion which involves others.

अधिकरणिकः [अधिकरणं आश्रयतया अस्त्यस्य ठन्] **1** A judge, magistrate; Mk. 9. –**2** A government official.

अधिकरण्यं Authority, power.

अधिकर्मन् *n* [अधिकं कर्म] **1** A higher or superior act. –**2** Superintendence. —*m.* One who is charged with superintendence.–**Comp.** **—कर**, **-कृत्** a sort of servant, overseer of workmen. **—कृतः** [अधिकर्म कृतं येन निद्धांतस्य परिनिपातः] one appointed to superintend an institution or establishment; सर्वेष्वधिकृतो यः स्यात् कुटुंबस्य तथोपरि। सोधिकर्मकृतो ज्ञेयः स च कौटुंबिकः स्मृतः ॥ In families he is the head or *paterfamilias*.

अधिकर्मिकः [अधिकृत्य कर्मणे अलं, अधिकर्म ठन्] The overseer of a market whose duty it is to recover toll or duties from the traders.

अधिकारः 1 Superintendence, watching over; **स्त्रीषु कष्टोधिकारः** V. 3. 1; **यः पौरवेण राज्ञा धर्माधिकारे नियुक्तः** *S.* 1 superintendence of religious matters. –**2** Duty, office, charge; power, post of authority; authority; **निर्णयाधिकारे ब्रवीमि** M. 1 I say this in the capacity of a judge; **अविश्रामोयं लोकतंत्राधिकारः** *S.* 5; **ह्रीपिनस्तांबूलाधिकारो दत्तः** Pt. 1, V. 2. 1; **अर्थ°** administration of pecuniary matters; **स्वाधिकारात् प्रमत्तः** Me. 1; **अधिकारे मम पुत्रको नियुक्तः** M. 5; **यः सर्वाधिकारे नियुक्तः प्रधानमंत्री स करोतु, अनुजीविना पर° चर्चा न कर्तव्या** H. 2; **शिल्पाधिकारे योग्येयं दारिका** M. 1 fit to be initiated into the fine arts.–**3** Sovereignty, government or administration, jurisdiction, rule; **स्वाधिकारभूमौ वर्तिष्यते** *S.* 7 seat of government or jurisdiction; °**खेदं निरूप्य** *S.* 5. –**4** Position, dignity, rank; **हृताधिकारां मलिनां** Y. 1. 70 deprived of the position or rights or privileges of a wife. –**5** (*a*) Right, authority, privilege, claim, title (as to wealth, property &c.); right of ownership or possession; **अधिकारः फले स्वाम्यमधिकारी च तत्प्रभुः** S. D. 296; **वस्तेऽधिकारः स्थितः** Mv. 4. 38 it now belongs to the child. (*b*) Qualification or authority to perform certain specified duties, civil, sacrificial, religious &c.; as the अधिकार of a king to rule and protect, of a Brâhmaṇa to sacrifice, of a Vaisya to till or trade &c.; **शूद्रोऽधिकारहीनोपि** Y. 3. 262; with loc.; **निषेकादिश्मशानांतो मंत्रैर्यस्योदितो विधिः। तस्य शास्त्रेऽधिकारोऽस्मिन् ज्ञेयो नान्यस्य कस्यचित्** Ms. 2.16; **श्राद्धाधिकारसंपदस्तु इति भवंतो ब्रुवंतु** (repeated in *Srâddha* ceremonies). –**6** Prerogative of a king. –**7** Effort, exertion; **कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन** Bg. 2. 47 your business is with action alone &c. –**8** Relation, reference; **कथा विचित्राः पूतनाधिकाराः** Mb. –**9** Place = अधिकरण; **महत्खलु पुरुषाधिकारं ज्योतिः** M. 1. –**10** A topic, paragraph or section; **प्रायश्चित्त°** Mit.; See अधिकरण.–**11** Counting, enumeration, occasion for counting; **संसत्सु जाते पुरुषाधिकारे** Ki. 3.51 (गणनाप्रस्तावे). –**12** (In gram.) A head or governing rule, which exerts a directing or governing influence over other rules; *e. g.* **सर्वस्य द्वे** P. VIII. 1. 1; IV. 1. 82-3; तत्पुरुषः II. 1. 22; अधिकारोयं Sk. (This अधिकार is of three kinds: सिंहावलोकितं चैव मंडूकप्लुतमेव च। गंगाप्रवाहवच्चापि अधिकारस्त्रिधा मतः ॥.) **–Comp.** **—विधिः** determination or statement of qualifications to do particular acts; as **राजा राजसूयेन यजेत्**. **—स्थ-आख्य** *a.* possessed of authority, invested with office.

अधिकारिन्, अधिकारवत् *a.* [अस्त्यर्थे इनि मतुप् वा] **1** Possessed of authority, having power; **निस्पृहो नाधिकारी स्यात्** Pt. 1. 164; **संधिविग्रहकार्य°, कार्य°** H. 3. –**2** Entitled to, having a right to; **सर्वे स्युरधिकारिणः**; so **उत्तराधिकारिन्** heir; **धनग्रहण°** &c; **तपस्यनधिकारित्वात्** R. 15. 51 not qualified or authorised. –**3** Belonging to, owned by. –**4** Fit for. **—m.** (**-री-वान्**) **1** An official, officer; **न निष्प्रयोजनं अधिकारवंतः प्रभुभिराहूयंते** Mu. 3; a functionary, superintendent, head, director, governor. –**2** A rightful claimant, proprietor, master, owner. –**3** One qualified to sacrifice or perform sacred works. –**4** Man as the lord of creation. –**5** One well versed in the Vedânta.

अधिकारिता-त्वं Authority, rightful claim, qualification &c.

अधिकृत *p. p.* [कृ-क्त] Authorised, appointed &c; one possessed of authorised qualification, &c.; **राज्ञश्चाधिकृतो विद्वान् ब्राह्मणः** Ms. 8. 11; **पात्राणि नाट्येऽधिकृताः. —तः** An officer, official, functionary, superintendent, head, one in charge of any thing; **संभावना ह्यधिकृतस्य तनोति तेजः** Ki. 6. 46; **प्रासाद°** Mu. 3; Pt. 1. 424; **राष्ट्र°** Y. 1. 337.

अधिकृतिः *f.* Right, privilege, ownership. See अधिकार.

अधिकृत्य *ind.* With reference to, regarding, concerning; **ग्रीष्मसमयमधिकृत्य गीयतां** *S.* 1; **शकुंतलामधिकृत्य ब्रवीमि** *S.* 2 I refer to, speak of, *Sakun-*